

5 90.
D. D.
SPECIMEN ACADEMICUM,

VERAM NOTIONEM

VOCIS ΠΟΛΛΟΙ Rom. V: 19.

ERUENS,

Cujus

PARTEM PRIOREM,

Consentiente Ampliff. Facult. Philosoph. Aurica,

PRÆSIDE,

MAXIME REVERENDO atque CELEBERRIMO VIRO

D: NO I S A A C O
R O S S,

S. S. L. L. PROFESS. REG. & ORD.

Et

FAC. PHIL. H. T. DECANO,

Candide bonorum censura sistit

JACOBUS CAVONIUS,

ABOÆ-FENNO.

IN AUDIT. MAJORI DIE XII. OCT. MDCCLIX.

H. A. M. Consvetis

ABOÆ, Impressit Direct. & Typogr. Reg. Magn. Duc.
Finland. JACOB MERCKELL.

M. Merckell

Amplissimo atque Celeberrimo VIRO,

D: NO **ALGOTHO A.**
SCARIN,

Historiæ & Philof. Civ. PROFESS. Reg. & Ord.
Bibliothecæ PRÆFECTO & Societatis Litte-
rariæ Upsaliensis MEMBRO Gravissimo.

VI-

Maxime Reverendo

D: NO **PETRO**

Oeconomix PROFESS. Reg. & Ord. PASTORI in
tatisque Litterariæ Ups. MEMBRO dignissi-
mo, Consistorii Acade-

Fautoribus & Mæcenatibus

Vestra, Fautores & Mæcenates Optimi, hæc pro-
fuma audivistis jacere alicubi ingenium docile in
cere in proscenium. Hunc Vestrum favorem &
expertus sum plus quam luculentissime. Qua propter
tati, tanquam tutelari DEO, specimen hocce incomtum
sissimi, excipite inquam serena fronte, quod vobis of-
vivite rei Litterariæ incrementa, Ecclesiæ columna,
senecta. Et cum vita cum morte venit commutanda
dum bas vitales hauserit auras

Celeberrimorum NOMI-

Cultor
JACOBUS

VIRO Amplissimo atque Celeberrimo,

D: NO HENRICO
HASSEL,

Utriusque Svadæ Romanæ in illustri ad Auram
Lyceo PROFESS. Reg. & Ord. Consistorii
Acad. ADSESSORI Æquissimo.

RO
atque Celeberrimo,

KALM,

Pistis longe meritissimo, Acad. Reg. Stockh. Socie-
mo, Horti Acad. Aboëns. PRÆFECTO ma-
mici ADSESSORI Adcuratissimo.

ad cineres usque suspiciendis.

*pria semper gloria ac laus mansit, manebitque, ut, si vel
obsuro, non pœnituerit Vos id quavis ratione produ-
ego, clientum Vestrorum minimus, nullo non tempore
eo audaciæ processu, Vestræ longe Celeberrimæ digni-
ut inscriberem. Excipite Macenates Maximi, Propen-
fero munusculum, favori Vestro quantumvis impar!
Familie ornamenta, viribus vegetis etiam in Aquila
caelestia Vos recipiant gaudia! Sic vovet vovebitque*

NUM VESTRORUM

votissimus
CAVONIUS,

VIRO *Consultissimo,*

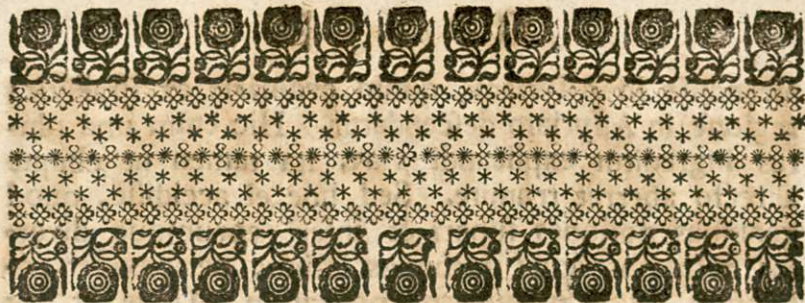
D. NO **JACOBO JO-**
HANNI SACKLEEN,

Territoriorum Austro & Vestro Raseburgensium
Vicario Justitiæ Præfesto integerrimo, Patrono
summa veneratione suspiciendo.

Favor ille plane singularis, quo me, Patrone Optime, complecti dignatus es, eo in primis quod divinitus Tibi concessa pignora mea qualicunque institutioni nuperrime concedere volueris, effecit, ut specimen hocce Celebris Tuo inscribere audeam Nominis. Ne itaque succenseas mihi, Patrone Optime, sed benigno aspicias vultu levidense hocce munus, ceu signum reverentiæ nunquam intermoritura certissimum, humillimus rogo & obtestor. De cetero meum erit DEum Ter O. Maximum calidissimis defatigare precibus, ut respublica in Te habeat quam diutissime decus insigne, æqui bonique observantia fulcrum firmissimum, Familia florem perennem, clientum turba patrociniū exoptatissimum! Sic vovens permanebo

NOMINIS TUI

cultor humillimus
JACOBUS GAVONIUS.

Q. B. V. T. O. M.

PRÆFATIO.

Quantum interfit Philologorum, qui sacras colunt lingvas, genuinas habere & evidentes notiones verborum Spiritus Sancti in textu authentico, vel monstrosæ docent opiniones virorum, cætera ad stuporem usque eruditorum & in Philologia præterea non leviter verfatorem, quæ sæpe vix aliunde natales ducunt, quam ex defectu genuinæ ideæ, quam de hac vel illa voce, aut phraseologia habere debebant. Quis non miretur doctissimos Hebræorum interpretes, & in iis facile principem Davidem Kimchi, in quorundam locorum expositione nonnunquam ita irretiri, ut se implicet potius, quam explicet, quod e. g. fit in danda ratione cur *Hof. VIII: 9.* Israëlita dicantur ascen-

ascendisse in Assyriam, quum ordinarie ex Israëlita regione in Assyriam descendatur. Hic enim una plures ingreditur explicandi vias, ita tamen ut ubique a recto aberret tramite. Sed hoc ei accidisse, quod genuinas notiones superi & inferi eorumque diversos respectus apud Hebræos minus perspexisset, ostensum est a quibusdam nostratum. Unde fit, ut Clericus, acutissimus ille criticus in commentariis ad Pentatheucum & Historicos Vet. Test. libros Hebraismum, ut incultum & ἀνεργλογίας refertum, traducat? Observatum est peritissimis harum rerum, id maximam partem inde provenire, quod, quum ignoraret, cur hoc vel illud ita dicatur, Hebræam linguam maluerit nævorum accusare, quam suam fateri ignorantiam. Et ut propius ad nostrum locum *Rom. V. 18, 19.* Veniamus, quid tam diversas circa eum & interdum parum cohærentes expositiones, etiam apud viros egregios, & de Sacris pandectis explicandis non minus, quam Orthodoxia meritissimos protulit, nisi hæc eadem caussa? Immo vix erravero, si dixerò propterea homines doctissimos non eadem felicitate nostrum dictum a perversionibus Gerhardi in Systemate apocatastaseos vindicasse, qua ei in cæteris occurrerunt, quia genuina idea vocis πολλοὶ non fuit fundamenti loco substrata. Ignosces igitur Cand. Lector, si vires nostras, quamvis tenues, in re pleniori utique discussione digna experiri audeamus, quaque soles erga innoxia conantes uti humanitate, eadem juvenilibus nostris tentaminibus fave.

§. I.

QUAS vox *πῶλοι* in loco, qui præ manibus est, possit habere significationes in limine discursus nostri observasse non pigebit. Negaturum existimamus neminem hanc propriam & usitatissimam esse, qua indeterminatam quidem, at numero prævalentem hominum turbam, non tamen omnes denotat, illam vero minus usitatam, qua pro materiæ substratæ indole universaliter accipitur pro omnibus. Prioris acceptionis exempla prostant *Luc. V. 29. Marc. II. 15. Matth. IX. 10. Luc. IV. 27.* posteriorem sequentia illustrant. *Dan. XII. 2. Matth. XXVI. 28.* At quam hoc loco debeat habere, seu actu habeat significationem, eruere & rite demonstrare nostra vel maxime refert. Illam huic præferre nulli dubitamus ob rationes, quæ sequuntur, minime, ut speramus, contemnendas.

§. II.

Primam nobis subministrat ipsa propria & formalis vocis acceptio, a qua citra necessitatem recedendum non est, vi canonis omnis sanæ *ἰσωνίας*; jam autem nulla necessitas aut fontica causa allegari potest, quæ nos cogat heic per *πῶλοις* intelligere *πῶλοις*. Quæ enim adferri solent, eas solide, ut spes est, cap. sequenti refutabimus.

§. III.

USUS loquendi frequentissimus, & prædominans, qui

qui est tutissima cynosura, ad quam vocum & phrasum acceptiones exigi debent, a nostris II:do militat partibus. Exigit enim is, ut quoties adjectivum *multi* vel in comparatione, vel in oppositione reperitur, illud particularem fundat sensum: e. g. ut *multi bello pereunt: ita crapula multi evocantur*. Item: ut *multi felici valent ingenio ad magna quævis gerenda apti: ita multos hebetudo ejusdem a rebus arduis arcere solet*. Uti nemo facile tam obesæ naris esset, ut in allatis exemplis contenderet per multos *omnes* aut *eosdem* intelligi: ita vix in nostro commate id fieri potest; est enim in eo comparatio ab *oppositis*, in qua nomen *multi* repetitur. Regula ergo hæc usui innixa numquam fallit, si prædicata insuper, quæ ἴω πολλοί junguntur, particulari sensui faveant, atque rem in nostro dicto ita se habere jam III:o probabimus.

§. IV.

Phrases hæ αἰμαρῶλὸς κατασιθῆναι & δικαίως κατασιθῆσθαι, quæ prædicata heic constituunt, pro particularitate significationis in voce πολλοί hoc loco pugnare facile evinci potest. Etenim καθιστάναι, quod usu magistro & lexicographis testibus idem plane valet ac παρῆσαναι, nec qua sensum fere abludit a simplici suo ἰσάναι, vi vocis & proprie est ἰσάναι τῶν κατὰ τῶν, *sistere quem apud, juxta aliquem, vel coram illo* & quidem in loco vel physico, vel morali, qui posterior, quatenus ad leges & libertatem arbitrii quocunque modo refertur, notat statum vel conditionem

nem hominis, Unde tria hæc verba: *ἰστίαι, καθίσταται, παρῆσται* promiscue usurpantur notantque quempiam in statum quendam moralem transferre, sic *καθίσταται ἀρχοντας* passim apud Herodianum Hist. lib. III. 13. item apud Plutharchum & LXX. seniores sæpissime: *καθίσταται δίκαστην Luc. XII. 14.* item *παρεσβυτέρως Tit. I. 5.* Hinc *κατάστασις* de ordinatione Episcoporum apud Græcos patres haud raro occurrit. Porro & hoc observandum, recte omnino Philologos & Theologos contra Pontificios, quibus *δίκαιον καθίσταται, constitui justum, est aliquem justitiæ infusione justum facere*, notare, numquam *καθίσταται* proprie idem esse ac per internæ qualitatis infusionem facere quem v. g. Præfectum, judicem &c. nam talibus *κατάστασι* sane non infunduntur qualitates Præfecto, Judici dignæ, sed iis jam ante instructi sint oportet, quam tales constituuntur. Patet itaque hinc *καθίσταται, παρῆσται ἰστίαι* inductione quorumvis exemplorum extrinsecus denum accedentem *οἰόντων* & statum moralem indeque ortam denominationem inferre. Unde locutio: *ἀρχοντα καθίσταται* accurate & pressius loquendo non est Ducem facere, sed Principis electione jam factum, cum publica auctoritatis ipsi competentis declaratione, iis, quibus præficitur, sistere. Sveth. *Föreställa en sinom underhastwandom/ och för deras Förmän offentliggen förklara.*

§. V.

Hæc præmissis non difficile erit de integræ phrasæ *ἰστίαι ἀμαγλων καθίσταται* valore judicare, præfer-

tim si & emphasin vocis ἀμαρτωλός & phraseologia Paulinæ in toto hoc contextu indolem simul perpendimus. Neque enim quod ad illud attinet, quis vel imbecillitate humana delinquentes, aut qui actorum seriam egerunt pœnitentiam hoc nomine plerumque in Sacrtis veniunt, sed per antonomasiam & καὶ ἕξοχή peccatores, hoc est, enormes, sceleratissimi, fœditissimi, publice infames, & flagitiorum convicti, ac impœnitentes, quales habebantur, & sine dubio ante resipiscentiam erant *Matth. IX. 10. Marc. II. 15. Luc. V. 29. VII. 36.* memorati, quem significatum & heic obtinere vix in dubium vocabit, qui, quæ & allata sunt de vi verbi κατήσται & mox allaturi sumus, rite pensaverit. Quantum ad hoc videmus Apostolum non una alterave voce judiciali uti, sed plurima ejus generis vocabula & locutiones congerere, quod casu non data opera factum, nemo sanus adfirmabit. Sic dum in elegantissima illa Adamum inter & Christum comparatione a comate 12. usque ad 20. continuata: παράπλωμα opponit δικαιοσύματι, ἀμαρτίαν δικαιοσύμη. κείνα δικαιοσύνη, κατὰ κείνα ζωή, quis non utilum letis familiarissimum agnoscat? Hinc forensi significatione sumendam esse phrasin nostram vix ac ne vix quidem dubitare licet, in primis quum id requirat usus cognatorum verborum ἰσάται, παρῆσται, quæ jam supra innuimus eandem significandi vim habere. Sic in locis realiter parallelis *Matth. XXV. 33. Σήσται τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἄρδια ἐξ ἑσπεύων. Rom. XIV: 11. πάντες γὰρ παρασησώμεθα τῷ θήματι τῷ Χριστῷ. Act. XXVII: 24. Μη φοβῆ*

παύλει, καίτοι σι οὐκ παραστῆναι, & apud Ictos in pandectis Græcis παριστάται est iudicio sistere, conf. lexicæ. Igitur ἀμαρτωλὸν καθιστάται vi vocis & ex usu non est labe peccati infusa peccatorem facere, sed *in genere* eum, qui jam ante inhærente vel imputato vitio peccator est, qua talem iudicio vel coram iudice sistere, ut, lata decretoria sententia, reus declaratur, & in statum miseriæ peccatis dignum redigatur. Et *in specie* hoc loco actum illum designat, quo Christus, ut iustissimus iudex, homines impœnitentes, qua tales, partim in particulari iudicio, statim post mortem cuiusvis hominis subeundo *Hebr. IX: 27.* partim universali, extremo die majori cum solennitate instituendo, coram se statuit, iudicat & fulmine damnationis percellit. Unde quid huic respondens passive elata locutio: ἀμαρτωλὸν καταστῆναι sibi velit, per se constat. Scilicet utut formaliter collocationem tantum peccatoris in iudicio menti sistat, tamen cum de iudice non iustissimo modo, sed & omnipotenti ac de iudicio ejus rigidissimo sermo est, non potest non statum illum eheu! tristissimum innuere, quo homo, ut ἀμαρτωλὸς & ἐρῆμιον ad sinistram statuitur & horrendam sententiam decretoriam in se latam audit, simulque necessarium ejus consequens, quod est plena vindictæ divinæ executio partim qua animam statim post mortem, partim qua utramque compositi partem post iudicium extremum involvere & connotare.

§. VI.

Lucem porro accipit hæc nostra expositio ab usu
τῆς καθίστασας & παρτίστας de victimis in templo
 DEO sisti solitis, ut igne consumerentur, quo respicit
 Apostolus *Rom. XII: 1.* ubi vis fere obvio. Victi-
 mæ enim substituebantur peccatoribus, eas offerenti-
 bus & eorum loco DEO judici sistendæ fuere, vica-
 riam quoque pœnam luituræ, quo ipso Christum ty-
 pice adumbrabant. Ad vicariatum vero hunc de-
 signandum solebat sacerdos manus hostiæ imponere,
 in illamque peccata populi devolvere. Solenni-
 simum hujus ritus exemplum habetur in hirco *ἀπο-
 πομπαίω, emissario. Lev. XVI.* (a) Immo apud
 gentiles quoque hunc morem in sacra & devota
 capita victimarum, sive animalium, sive hominum
 peccata sua imprecandi viguisse constat, quæ hinc
αἰναθίματα, περικαθάσματα, περιψήματα adpellabantur.
I. Cor. IV: 13. (b). Actus itaque sistendi victi-
 mas coram DEO in templo, ut comburerentur, e-
 videntissime adumbrat judicium DEI tremendum,
 quo peccatores tanquam hostiæ piaculares coram i-
 pso sistuntur, diris devoventur, ac *εἰς πῦρ αἰώνιον*, cu-
 jus typus ignis in altari sacer erat, cruciandi de-
 truduntur. Ex allatis facillime de prædicato: *δικαίως
 κατασφραγίσθαι* judicari potest. Paulus sane hac phrasi
 nihil aliud sibi velle videtur, quam statum illum,
 quo Christo giudice justissimo, in fide ad vitæ finem
 perseverantes homines, quique per opera charitatis
 eandem demonstrarunt, justis extremo mundi die co-
 ram

✠) ☉ (✠

ram angelis & hominibus publice declarabuntur, & in conditionem talibus dignam transferentur. Favet nostræ explicationi locus qua rem immo fere qua verba parallelus *Matth. XXV:* a com: 31, ad finem cap. Nam secundum illum oves, qui com. 37, *δικαιοι* dicuntur, *Σήσεται ὁ κριτὸς* com. 33 *ἐκ δεξιῶν*, quam *ἐδόν* vel *κατὰ σπιν* justorum ad extremum pertinere judicium, nemo, cui sanum sinciput, in dubium vocabit unquam. Quod si jam prædicata in protasi & apodosi hujus versus undevicesimi in subjectis suis, utrobique *πολλοὶ*, particularem exigunt sensum, quod omni caret dubio, quum nemo unquam dixerit, omnes in extremo judicio sisti, aut ut oves, aut ut hircos; absurdum profecto esset per illam vocem *πάντες* intelligere velle.

(a) Hircus hic in solenni expiationis festo quotannis non tantum vivus coram Domino statuebatur, sed etiam, postquam Pontifex posita utraque manu super caput, confessus esset omnes iniquitates filiorum Israël, universa delicta & peccata, quæ capiti ejus imprecabatur, hisce onustus dimittebatur per hominem paratum ceu *κάθαρμα* quoddam, in desertum, sicque omnia expiabantur peccata. Hinc concludere licet hircum hunc in locum populi surrogatum & ejus peccata illi imputata fuisse, ut eadem vice populi lueret. Quo actu pulcherrime præfigurabatur satisfactio illa, quam in plenitudine temporis præstiturus esset Messias, utpote qui in locum generis humani substitui, peccata totius mundi in se suscipere ac pœnam pro iisdem nostri loco lueri debuit, ut comprobant cum ipsa Mosaica sacrificii hujus descriptio, tum Prophetica declaratio *Es. LIII. cap.* tum in primis Novi Test. explicatio. *Job. I: 29. Ebr. IX.*
 Calov, l. cit. B (b)

(b) ἀνάθεμα, significat hominem diris devotum, filiorum DEI communionem indignum, ab ἀνάθεμι, *sepono, re-removo*. Κατάμαλα vero dictos fuisse, quos latini sacros homines dicebant, quorum capite omnia civitatis aut gentis alicujus scelera luebantur, quique avertendæ DEORUM iræ mactabantur, testis est Budæus. Vel ut Paræus vult: Κατάμαλα dicebantur homines vilissimi & abjectissimi, seu piaculares, quorum nece & exitio publicæ calamitates expiabantur, quo modo gentiles tunc habebant Christianos, quasi omnium malorum auctores, Tert. Apol. II: cap. Descendit autem vox a καθάρω, *expurgo, mudo*, unde Κατάμαλα. *purgamenta, excrementa*, a quibus mundus sit purgandus. Præpositio περί auget rei sceditatem. Sicut sordes circumquaque scopis converruntur ad ejiciendam: ita quocumque locorum venerimus, everrimur ut pestilentissimi homines. Περιψμα est *scobs, ramentum vel scoria*, quæ depurgatur a quacumque re, vel etiam *peniculum*, quo sordes caleorum absterguntur, a περιψάν, *abstergere*. Extrema igitur abjectio, contemptus, miseria Aqostolorum in mundo hac voce indicatur, quod vulgo piaculares habeantur, qui purgamentorum instar mundo sceteant. Calov. ad. h. l.

§. VII.

IV:0 **N**ostra notio, quam tribuimus τῷ πολλοῖς liberat Apostolum a tautologia, scriptore φρονιμῶς minus digna. Omnium sane, præter Calvinianos, confessione comma 18. agit de reatus Adamici & meriti Christi universalitate, live, quod eodem redit, de damnationis per Adamum & salutis per Christum *adquisitione universali*. Id quod universalitas formulæ: *ἡς πάντας ἀνθρώπους* extra dubitationis

tionis aleam ponit. Illa quippe uti vir divinus *αἰμα* seu *sententiam legis condemnatoriam venisse*, quæ verba aut similia heic per ellipsin omissa supplenda esse meliores consentiunt interpretes, *δι' ἰνὸς πάσης ἀνάστασις*, in omnes homines, *ἰς ἀνάστασις*, ad condemnationem, id est, illos omnes morte æterna dignos declarare monet, ira vi satisfactionis, *δικαιοσύνη*, Christi, sententiam absolutoriam: *δικαιοσύνη* vel ut alii suppleant *δωρεὰν δικαιοσύνης*, donum justitiæ omnibus partam esse clare docet. Unde nisi concedere velimus Paulum eadem tædiose repetere, ut Estius somniat, & id quidem in distinctis, at immediate se excipientibus versibus, admittendum necessario est in commate 19, de adplicatione actuali & damnationis & salutis, sive, quod eodem recidit, de effectu ex reatu, ac merito fluente, qui Paulo dicitur vel *ἀνάστασις* vel *ζωή*, sermonem esse. Qui, quum particularis sit, cum actu quidam tantum damnantur, quidam salvantur, patet per multos omnes innui non posse.

§. VIII.

EX ipsis adversariorum concessis illa, quam defendimus notio V:to firmiter adstrui potest. Gerhardus cum suis gregalibus putat omne fere robur sententiæ suæ in eo situm esse, quod verba versus 19 posteriora: *δικαιοσύνη ἀνάστασις* de finali justificationis executione & actuali æternæ salutis participatione exponenda sint. Quod si verum, uti est, & a nobis sufficienter probatum, certe vel *invitus* cogetur Ger-

AUCTOR & Amice exoptatissime.

Quam lux tenebris, tantum quoque Scriptura philosophiæ præstat; hinc quis est, qui non videat illius scrutinium etiam hujus studio præferendum esse. At non immerito dolemus adeo perversum nostri ævi esse gustum, ut illos, qui in pretiosissimis nobilissimisque scripturæ thesauris eruendis rimandisque sudorum offerunt libamina, si non omnem operam atque oleum perdere, certe pistrino potius, quam stipendio dignos nostro nimis philosophico videtur seculo; illis vero solis, qui gressus philosophicos glomerant superbos i. e. problematibus philosophicis extricandis summam navant operam, præmia, non communia, decernenda totus fere præsens, nescio an lasciviens, gloriatur orbis. Te, autem amice, non nimio horum flagrare amore, sed Philologiæ Sacræ potius tuas lucubrationes consecraste præsentis loquuntur lineæ, in quibus, felici admodum ingenio, propugnaculum, quod Apocatastaseos defensores tantopere crepant, non concutis, sed funditus evertis. Novam in destruendo pessimi hujus furfuris Asylo, ingressus es viam, sed menti tamen Apostoli convenientissimam. Quamobrem non possum non, exultans, Tibi, Amice dilectissime, gratulari honorem, jure omnino acquisitum. Pergas, pergas, inquam quo incepisti, fervore in aliis quoque sacrarum litterarum locis defendendis adeo felices facere progressus, & non deerit Tibi præmium virtute eruditioneque Tua plane aurea dignissimum laurea, non caduca philosophiæ macie tabescens, sed immarcescibili Theologiæ flore in omnem aternitatem virescens.

Sic gratulabundus voveri Tuus ex asse
GABRIEL WELONIUS.